

MENTEŞE/ MUĞLA HALK PAZARLARINDA SÖZLÜ HUKUK UYGULAMALARI

Verbal Law Practices in Menteşe/Muğla Public Markets

Cansu DAŞDEMİR*

Özet

En eski dönemlerden bu yana sosyal ve kültürel etkileşimin yoğun olarak yaşandığı halk pazarları, insanlık tarihinde önemli bir unsur olarak karşımıza çıkar. İnsanların çeşitli ihtiyaçlarını karşıladığı bu pazarlar, çok fonksiyonlu bir yapıya sahip olup geleneksel alışverişin yaşatıldığı mekânlardır. Belirli periyotlarla kurulan pazarlar, satıcı ve tüketici arasında belli bir hukuk çerçevesinde varlığını sürdürür. Günümüzde her ne kadar modern hukuk kuralları geçerli olsa da umumiyetle toplumsal ilişkiler, Türk örf ve âdetleriyle şekillenmiş olan sözlü normlarla belirlenir. Halk hukuku, süregelen kalıplar etrafında topluma yön veren ve toplumsal yaşamı düzenleyen sözlü yaptırımlardır. Pazarların kuruluş düzenini, iç mekândaki üreticilerin düzeni ve üretici-tüketici arasındaki ilişkiyi, modern hukukun yanında sözlü halk hukuku da belirler.

Bu makalede pazar satıcılarının kendi aralarındaki ilişkilerin yanı sıra çeşitli ihtiyaçlarını gideren halk ve satıcı arasındaki ilişkilere, halk hukuku ekseninde bir yaklaşım sergilenmektedir. Öncelikle halk pazarlarının ekonomik, sosyal ve kültürel mekân olarak işlevlerini belirlemek için Muğla merkez halk pazarlarının tarihî seyri ve gelişimi hakkında bilgiler verilecektir. Ardından üreticiler ile yapılacak görüşmeler yoluyla elde edilen bilgiler esas alınarak sözlü halk hukuk kurallarının pazarlara yansımaları ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Halk Hukuku, Sözlü Hukuk, Halk Pazarları, Muğla.

Abstract

Public markets, where social and cultural interaction has been intense since the earliest times, appear as an important element in human history. These markets, where people's various needs are met, have a multifunctional and are places where traditional shopping is kept alive. Markets established in certain periods continue to exist between the seller and the consumer within the framework of a certain law. Today, although modern legal rules are valid, social relations are generally determined by verbal norms shaped by Turkish customs and traditions. Public law is verbal sanctions that guide society and regulate social life around ongoing patterns. The establishment order of the markets, the order of the producers in the interior and the relationship between the producer and the consumer are determined by the verbal folk law as well as the modern law.

In this article, the relations of the marketers with the public as well as their relations among themselves will be discussed in the context of public law. First of all, information will be given about the historical course and development of Muğla central public markets in order to determine the functions of public markets as economic, social and cultural space. Then, based on the information obtained through interviews with producers, the reflections of verbal public law rules on the markets will be discussed.

* Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Doktora Öğrencisi, cansu.dasdemir76@gmail.com, orcid.org/ 0000-0002-4212-3602

Keywords: Folk law ,Verbal law, Public markets, Muğla.

Giriş

Türk Dil Kurumuna ait Türkçe Sözlük'te, satıcıların belirli günlerde mallarını satmak için sergiledikleri belirli geçici yer olarak tanımlanan pazar, Farsça kökenli bir kelimedir (2005: 1588). Halk pazarları, tarih boyunca çeşitli alışveriş süreçlerinin değişim ve dönüşüm mekanizması içinde önemlerini sürdürerek günümüze kadar gelebilmiş mekânlardır. Günlük yaşamda ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan yadsınamaz bir yeri olan pazarların (Tunçel, 2003: 50) en yaygın biçimi haftalık olarak kurulan yerel pazarlardır. Türk ellerinde olduğu kadar dünyada da en çok rastlanan pazar türü, hafta pazarlardır. Hafta pazarının kurulduğu günler, Anadolu'nun çok yerinde, belirli coğrafyalarda haftanın içindeki bir günün adı olmuştur (Baykara, 2020: 71-72). Bu pazarlarda genellikle sebze, meyve ve tohum gibi tarımsal ürünler; yağ, süt ve peynir gibi hayvansal ürünler veya bakkaliye, manifatura, giyecek ve mutfak eşyası satılır. Kentlerdeki diğer alışveriş yerlerine ve olanaklarına göre daha ucuz olan pazar yerleri, en büyüğünden en küçüğüne her yerleşim birimi sakinlerinin aşına olduğu ortamlardır. Pazar yerlerini diğer alışveriş ortamlarından ayıran başlıca özellik ucuz olması ve fiyatlarının esnek olması kadar satıcı- üretici ve müşteriye aynı ortamda buluşturmasıdır (Emiroğlu ve Aydın, 2003: 682).

Muğla ili Menteşe (Merkez) ilçesinde kurulan halk pazarlarının geçmişi çok eskilere dayanmaktadır. 16. yüzyılda Menteşe Sancağına bağlı toplam on iki kasabada kırk dört adet pazar kurulmuştur. Ancak 19. yüzyılın sonlarına doğru kurulan pazar sayısı azalarak sadece perşembe pazarı kurulmaya başlanmıştır (Akça, 2002: 190). Günümüzde ise Muğla merkez ilçesinde haftanın dört günü dört ayrı pazar kurulmaktadır. Bu pazarlar, genellikle kuruldukları günün ya da mahallenin adıyla tanımlanır. Muğla'nın kurulan ilk pazarı, "Çarşamba Pazarı"dır. Bu pazarda Muğla ilçelerinden gelen köylüler, kendi ürettikleri mahsullerin satışını yapar. Çarşamba pazarında satıcıların genellikle köylülerden oluştuğu ve kendi ürettikleri mahsulleri sattıkları için "Köylüler Pazarı" ve "Menteşe Üretici Pazarı" olarak da adlandırılır. İkinci kurulan ise "Perşembe Pazarı"dır. Perşembe günü kurulan pazar, "Muğla Pazarı" yahut "Menteşe Semt Pazarı" olarak adlandırılmaktadır. Bu pazar, ürün çeşitliliğinin en fazla olduğu ve kurulduğu yer itibariyle en büyük olanlardan biridir. Ayrıca Muğla pazarında bulunan satıcılar, kendi ürettikleri mahsullerin yanı sıra köylülerden satın

aldıkları ürünleri de satarlar. Üçüncü pazar, cumartesi günü Kötekli mahallesinde kurulur. "Kötekli Pazarı" olarak tanımlanan bu pazar, diğer halk pazarları arasında en küçük ve satıcının en az olduğu mekânlardan biridir. Dördüncü pazar ise, pazar günü Akyol semtinde kurulur ve "Akyol Pazarı" olarak adlandırılır. Muğla merkez ilçesinde kurulan pazarlarda genellikle aynı kişiler satış yapar. Adı geçen bu pazarlarda dikkat çeken nokta, tezgâh sahiplerinin sadece Muğla'da ikamet eden satıcılardan oluşmaması ve Muğla doğumlu olan satıcıların az bulunmasıdır. Muğla pazarlarında özellikle Aydın, Denizli ve bu illerin ilçelerinden gelen satıcılar da yer almaktadır.

1. Halk Hukuku Kavramı¹

Halk hukuku, insanlık tarihinin başladığı zamandan itibaren toplumsal varlık olma sürecine giren bireylerin tutum ve davranış larını biçimlendiren kurallar bütünü olmuştur. Her toplumun kendine özgü sosyal, kültürel, ekonomik, psikolojik vb. şartlarına uygun olarak oluşan bu kuralların temel işlevi (Dursun, 2016: 17) bireyin topluluk içindeki tam ve eksiksiz güvenlik ortamını tesis etmesidir. Halk hukuku, toplumsal bir kontrol mekanizmasıdır. Bu mekanizmayla halk hukuku, toplum tarafından denetlenerek ait oldukları kültürün zemininde uyulması zorunlu kurallar olarak kabul edilir. Dolayısıyla halk hukuku, geçmiş kuşakların bilgi ve tecrübeleri ile deneyimlenmiş, yaptırım gücünün kuvvetini ataların geleneklerinden alan, toplumsal yaşamın nizamının sürekliliğini sağlayan hukuki düzenlemelerdir. Bu noktada halk hukukunun en önemli karakteristiği, kaynakların sözlü kültür ortamında oluşmuş ve aktarılmış olmasıdır (Karataş, 2018: 49- 59).

Bireyleri bir araya getiren, ortak bir yaşam kültürü paydasında buluşmasını sağlayan (Demirtaş, 2018: 333) gelenek ve görenekler, halk hukukuna karşıt değildir; aksine toplumun dış ve iç ilişkileri bağlamında halk hukukunun temelini oluşturan (Önal, 2014: 962-977) norm kaynaklarındandır. Bu bağlamda toplumun ortak kültürel belleğinin bir ürünü olan örf ve âdetler, halk hukukunun önemli yaratıcı kaynaklarından biridir. Başlangıçta toplumda az sayıda kişi arasında uygulanan bir davranış biçimi (Işıқтаç, 1991: 58) zamanla toplum tarafından sürekli bir şekilde uygulanmak suretiyle âdeti bir hukuk kuralı hâline gelir. Bir davranış şeklinin hukuk kuralı olarak uygulama alanı bulabilmesi için üç unsurun yerine getirilmesi gerekir. Bunlar; *süreklilik (devamlılık)*, *benimseme (inanç)*, *devlet desteği (hukuki*

¹ Muğla halk pazarlarında tespit edilen sözlü hukuk ile ilgili uygulamalar, Aysun Dursun'un *Türk Halk Hukuku* (2016) adlı çalışmasında yapmış olduğu tasnif temel alınarak açıklanmıştır.

unsur)dir (Dursun, 2011: 109). Deneyimlerle birlikte halk hukuk bilgisi tekrarlanarak kuşaklararası aktarımlarla varlığını sürdürmeye devam eder (Önal, 2014: 977).

2. Özel Hukuk (Muâmelât) ile İlgili Uygulamalar

2.1 Borçlar Hukuku ile İlgili Uygulamalar

Bireyler ve toplumlar arası borç alıp vermeler, insanoğlunun sadece tarım toplumu olmaktan çıkıp aynı zamanda ticaret toplumu olmasıyla birlikte işlerlik kazanmıştır. Buna bağlı olarak belli kurallar çerçevesinde (Dursun, 2016: 153-154) kişiler arasında borç alıp-vermeler başlamıştır. Kaynak kişilerden edindiğimiz bilgilere göre pazar satıcıları arasında borç alıp-verme, herhangi bir *senet* ya da *sözleşmeye* bağlı olmaksızın gerçekleştirilir. Çünkü halk pazarlarında *söz*, *senet* olarak kabul edilir. Pazar satıcıları, yıllardır birbirlerini tanıdıkları için borç alıp-vermelerin sadece "söz" ile gerçekleştirdiklerini ifade etmişlerdir (KK-2, KK-6, KK-9, KK-11, KK-15). Genellikle kısa süreli olarak alınan borçlar, söz verildiği tarihte ödenir. Ancak kişi borcunu ödeyemeyeceği zaman alacaklıyı bilgilendirerek verdiği söze sadık kalır (KK-1, KK-3). Kuşaktan kuşağa sözlü olarak aktarılan halk hukuku kuralları, Muğla pazarlarında, satıcılar arasında sağlam temeller üzerine inşa edildiği görülmüştür. Satıcıların birbirlerinden aldıkları ya da birbirlerine verdikleri borcun miktarı ne olursa olsun, halk hukuku kurallarına göre tesis edilir. Bu durum pazar satıcıları arasında koşulsuz bir güven ortamının göstergesidir.

2.2. Ticaret Hukuku ile İlgili Uygulamalar

Tarihin her evresinde çeşitli şekillerde var olagelen ticaret, insanlar arasında ekonomik ihtiyaçların karşılıklı olarak giderilmesinden doğmuştur. Profesyonel ticaretin söz konusu olmadığı eski çağlarda bile bireyler ve kabileler arasında takas usulüne dayanan bir ticarî alışveriş söz konusuydu. Her dönemin her coğrafyanın değişkenlerine göre ortaya çıkan ihtiyaçların karşılanmasında ticaret devreye girmiştir (Kaya, 2020: 5). Artan ihtiyaçlar, değiş tokuşun yetersiz kalmasına neden olarak aynı cins üründen daha fazla meydana getirilmesiyle üretimin ve pazarlamanın gerekliliğini ortaya koymuştur. Konargöçerler ve kırsal kesimlerde yaşayanların bu pazarlama etkinliğini gerçekleştirebileceği yegâne yer ise kurulan pazarlardır (Dursun, 2016: 174).

Muğla pazarlarına halk hukukunun yansımalarından biri de satıcıların kendi aralarında gerçekleştirdikleri alım-satım işlemleridir. Satıcılar, kendi yetiştirdikleri ürünleri sattıkları

gibi Muğla'nın kırsal alanında yaşayanlardan ve pazarda bulunan diğer satıcılardan aldıkları ürünleri de pazarlamaktadırlar. Mal alımında önemli olan nokta, ürünlerin birinci elden yani tarla sahibinden alınmasıdır. Çünkü pazar satıcıları, halden alınan ürünlerde fiyat değişikliği yapmak zorunda kaldıklarını ve ürünlerdeki bu fiyat değişikliğinin alıcı-satıcı arasındaki ilişkiyi zedelediğini belirterek sadece birinci elden ürün aldıklarını ifade etmişlerdir (KK-5, KK-10, KK-15). Pazar satıcıları, üretici ve tüketici arasındaki dengenin korunmasına yardımcı olarak adaletli bir şekilde ticaretin yapılmasına önem vermişlerdir. Çünkü pazar yerinde hak kavramı *terazidir* (KK-7, KK-10, KK-13, KK-15). Satıcıların hassasiyet gösterdikleri konu, müşterilerin hakkına girmeden tartım işleminin yapılması ve hakkıyla para kazanılmasıdır. Nitekim sözlü hukuk kurallarının temel dayanağı hak kavramıdır. Halk hukuku, yaşamın her safhasını düzenlerken özellikle kişinin vicdanıyla muhasebeler yapmasına da yardımcı olur.

2.2.1. Üretim-Tüketim-Pazarlama ile İlgili Uygulamalar

Günümüzde çarşı ve pazarlarda müşteri ilgisini çekme adına farklı söyleyişler kullanılmaktadır. Söyleyişler kimi zaman müşterinin ilgisini çekerken, kimi zaman da satıcıyla müşteri arasındaki kültür bağını ve onların kültürlerini, değerlerini yansıtmaktadır (Bayat, 2019: 17). Pazar esnafı, yeri geldiğinde usta bir halk ozanı edasıyla kalıplaşmış ifadeler oluşturarak (Doğan, 2008: 105) ürünlerini sergiler. Mesela Muğla halk pazarlarındaki satıcılar, “*Düşünmeyin kara kara / Biz de verdik buna para*”, “*İzmir Gümüldür / Yemesi bir ömürdür*”, “*Koş koş / Bu elmalar çok hoş / Fatoş bu elmalar çok hoş*” gibi iki dizelik söz kalıplarını ve çeşitli söz oyunlarını kullanarak hem hitabet gücünü hem de pazarlama tekniklerini müşterinin ilgisini çekmek için kullanırlar. Ayrıca pazar satıcıları, kalıplaşmış ifadeler dışında müşterilerin dikkatini tezgâh düzenleriyle de çekmeye çalışırlar. Böylelikle pazar satıcıları gerek görsel gerek işitsel iletişime başvurarak müşterilerin ilgi odağı olmayı başarmışlardır. Pazarlama ve reklam tekniklerinin halk hukuku için önemli olan noktası, satıcıların asıl amaçlarının “Müşterinin tezgâha gülerek gelmesi ve gülerek gitmesi” (KK-3, KK-7, KK-13) olduğunu vurgulamaları olmuştur. Sözlü halk hukukunun değerleriyle bilinçlenen pazar satıcıları, bireylerarası iletişime ve ilişkiye önem vererek belirli davranış kalıpları sergilemişlerdir. Dolayısıyla pazarlama tekniklerini şekillendiren unsurların başında alıcı-satıcı arasındaki ilişki ve iletişim aktif bir rol oynamıştır. Çünkü pazar satıcıları, kendi tezgâhlarının ilgi odağı olması için alıcı kitlesinin değerlerini göz önünde bulundurmaları

gerekmektedir. Müşterilerin gülmelerini ve keyifli bir alışveriş yapmalarını sağlamak için iki dizeli söz kalıplarının kullanılması geleneksel değerlerin bir göstergesidir. Pazar satıcıları, gelenek taşıyıcılığı işlevleriyle kültürel, sosyal, ahlaki kabulleri yansıtmakta (Oğuz vd. 2017: 409) ve sözlü halk hukuku değerlerine destek olmaktadır.

3. Kamu Hukuku ile İlgili Uygulamalar

3.1. Toplumsal Dayanışma ve Yardımlaşma ile İlgili Uygulamalar

Pazar, bir rekabet ortamından çok geçim kaygısıyla hareket edilen ve dayanışmaya önem verilen bir alandır (Dursun ve Akgün, 2020: 256). Aynı zamanda üretici ve tüketiciyi sosyal olarak birbirine yakınlaştıran ve sürekli etkileşim içerisine sokan kamusal alanlardır. Dolayısıyla pazar yerlerinde satıcılar ve alıcılar arasında bireysel ve toplumsal ilişkilerin belirleyicisi, bireylerarası dayanışma ve yardımlaşma olmuştur. Böylelikle gelişen toplumsal bağ, halk hukukunun pazarlara yansımaları olarak karşımıza çıkar. Araştırma alanındaki kaynak kişiler, bütün satıcıların birbirleriyle arkadaş olduğunu ve aralarında sürekli devam eden karşılıklı bir yardımlaşmanın bulunduğunu ifade etmişlerdir. Muğla pazarlarında satıcı ve alıcı arasında da bir yardımlaşmanın olduğu tespit edilmiştir. KK-1, pazarda veresiye olmadığını ancak maddi durumu yetersiz olan öğrencilere destek olabilmek için veresiye verdiklerini belirtmiştir.² KK-2, maddi imkânsızlıklar yaşayan öğrencileri akşam yemeğine davet ederek sürekli iletişim içerisinde bulunduğunu ifade etmiştir. KK-12, öğrencilere ürün fiyatında indirim yaptıklarını söylemiştir. Edindiğimiz bu bilgiler, pazarlarda sadece alışveriş sürecinin yaşanmadığını ayrıca satıcı ve alıcı arasında bir bağ kurulduğunu göstermektedir.

Ülüş, Eski Türklerde et veya yemek payı demektir. Üleşmek, pay etmek anlamına gelir. Eski bir Türk geleneği olan ülüş, her oymağın birçok şeyler üzerindeki haklarını gösteren delillerdir (İnan, 1998: 252-254). Eski Türklerden günümüze kadar gelen ülüş geleneği, Muğla pazarlarında da devam etmektedir. Pazar satıcıları, toplanma esnasında yerde kalan ürünleri almaya gelen birtakım insanların olduğunu ve bu kişilere yardımcı olmak için sattığı ürünlerin bir kısmını poşetleyip pazar yerinde bıraktıklarını belirtmişlerdir (KK-3, KK-5, KK-8, KK-12, KK-14, KK-15). Bu durum başaklama³ uygulamasının bir uzantısı olarak değerlendirilebilir. Ayrıca pazar satıcıları, müşterilerinin aldığı ürünleri bazen tezgâhta

² Borçlar hukuku başlığı altında da değerlendirilebilir.

³ Başaklama, eski Türklerde var olan tarım geleneğini anlatır. Ekin biçildikten sonra demetlere giremeyen ve tarlada kalan başaklar, bunları toplayan yoksul köylülerin hakkı olarak görülmüştür. Başaklama işi, Türkler için bir çeşit pay olarak kabul edilmiştir (Dursun, 2016: 223-224).

unuttuklarını ve geri almaya gelmediklerinde ihtiyacı olan insanların alması için pazarda görünen bir yere astıklarını ifade etmişlerdir (KK-1, KK-5). Uzun yıllardır pazar satıcısı olarak çalışan KK-10, insanların geçmiş yıllardaki gibi dayanışma içinde olmadıklarını ve bireyselleştiklerini belirtmiştir. Bireyselleşmenin pazar satıcıları arasındaki dayanışma ve yardımlaşmayı olumsuz etkilediğini vurgulayan KK-10, sadece tanıdık pazar satıcıları arasında yardımlaşmanın olduğunu ancak alıcılar arasında yardımlaşmanın yoğun bir şekilde yaşandığını ifade etmiştir. Gelen müşterilerin parası olmadığına satıcıların daha sonra ödeme yapabileceklerini söylemesi⁴ (KK-1, KK-2, KK-10, KK-11, KK-15) alıcı-satıcı arasındaki yardımlaşmanın var olduğunun bir göstergesidir. Nitekim asırlardır bir toplumu ayakta tutabilen unsurların başında, toplumsal dayanışma ve yardımlaşma gibi manevi değerler gelmektedir. Bu manevi değerler, ortak bir kültür evreni yaratarak sosyal yapı içerisinde bireylerarası ilişkilerin birtakım kaidelere bağlanmasını ve toplumsal parçalanmalara engel olarak sosyal normların korunmasını sağlar.

3.2. Toplumsal İlişkiler ile İlgili Uygulamalar

İnsanların iletişim kurarken kullandıkları ifadeler, birbirleri hakkındaki düşüncelerini dolayısıyla aralarındaki hukuku ortaya koymaktadır. Gündelik yaşamın içinde yer alan en temel kalıp hareket ve ifadelerden biri selamlaşmadır. Sosyal yaşamın bir gereği olan selamlaşma geleneği (Dursun, 2016: 206-207) toplumsal ilişkilerin belirleyicisi olmuştur. Selamlaşma, yalnızca satıcıların kendi aralarında bir bağ oluşturmakla kalmamakta ayrıca alıcı ve satıcı arasında ortak ilişkiler bağı da kurmaktadır. Pazar yerinde satıcılar, müşterileri daima memnun bir şekilde ağırlamak ve uğurlamak zorundadırlar. Çünkü satıcıların müşterilerle karşılıklı bir bağ kurulabilmesinin koşulu, bireylerarası ilişkilerin sağlam temeller üzerine oluşturulmasıdır. Pazar satıcıları ile yaptığımız görüşmelerde birçok kaynak kişinin vurguladığı konu, kendi moralleri kötü olsa bile müşterinin haftaya tekrar gelmesi için güler yüz göstermeleri gerekliliği olmuştur. KK-2 müşteriler ile aralarındaki iletişimin sağlam olduğunu ve müşterilerin pazar yerinde kendisini görmediği zaman nerede olduğunu merak ettiklerini ifade etmiştir. KK-11, pazar yerinde satıcıların aile gibi olduklarını belirtmiştir. Uzun süredir satıcıların beraber çalışmaları ve birbirleriyle dayanışma içinde olmaları pazar ortamında aile sıcaklığının yaşanmasına yol açmıştır. Bu durum toplumsal ilişkilerin, satıcılar arasında oluşan sözlü hukukun rolünü göstermektedir.

⁴ Borçlar hukuku başlığı altında da değerlendirilebilir.

3.3. Ceza Hukuku ile İlgili Uygulamalar

Halk hukukunda cezalandırma yöntemleri; *ayıplama*, *kınama*, *para cezası*, *toplumsal baskı*, *toplumun dışına itilme* vb. şekillerde karşımıza çıkar (Artun, 2008: 217). Örf ve âdet hukukuna ait cezai yaptırımlar her ne kadar yazılı birer belge niteliği taşımaları da halk arasında toplumsal yaşamı şekillendiren dinamiklerden biridir. Bu cezaların hiçbiri birbirinden bağımsız değildir. Ayıplamayla başlayan cezalandırma süreci adeta birbirine eklenerek uygulanan bir yaptırım gücüne sahiptir. Bu cezalandırma sistemi unsurlarının biri diğerinden daha etkili bir yaptırıma sahip olduğu için *kademeli*; işlevselliğini birbirine bağlı olarak sürdürdüğü için *zincirlemeli* bir yapıya sahiptir (Dursun, 2016: 248).

Pazar yerinde satıcılar, sosyal düzeni bozacak herhangi bir davranış ile karşılaştıklarında ilk olarak zabıtaya başvurmaktadırlar. Ancak zabitanın müdahale edemediği durumlarda pazar satıcıları birleşerek kendi aralarında bir çözüm yoluna giderler. Pazar yerinde en sık karşılaşılan sorun, hak kavramının çiğnenmesidir. KK-7, pazar yerinde bazı satıcıların kendisine ait olmayan yerleri işgal ettikleri için tartışmaların yaşandığını ifade etmiştir. Bu davranışı gerçekleştiren kişi zabıtaya bildirilir ve sorunu zabitanın çözmesi beklenilir. KK-3, pazar yerinde sözlü halk hukukuna ait cezai yaptırımların pek uygulanmadığını ancak eski zamanlarda satıcılar arasında haksızlıklar çok olursa diğer pazar satıcılarının birleşip ayıplama yaptırımına başvurduklarını ve ayıplanan kişi, aynı davranışı yapmaya devam ederse toplum dışına itildiğini ifade etmiştir. Aydın'ın Acar semtinden gelen ve ismini vermek istemeyen iki pazar satıcısı ise herhangi bir sözlü halk hukuku yaptırımlarına başvurmadıklarını ve yaşanan sorunu sadece zabıtaya bildirdiklerini ifade etmişlerdir (KK-4, KK-8). Ayrıca Aydın'dan gelen satıcılar, çoğu zaman diğer satıcıların yardımlarına ihtiyaç duydukları için kolay kolay hiçbir pazar satıcısı ile aralarında küskünlük yaşanmadığını vurgulamışlardır. Buradan hareketle Aydın'dan gelen pazar satıcıları arasında bireysel çıkarların ön planda tutulmasından dolayı ceza hukukuna ait işlevin daha az olduğu söylenebilir. Bu durum toplumsal yapının değişmesi ve bununla birlikte toplumsal belleğin bireyselliğe doğru değişim göstermesinin bir sonucudur. Sözlü halk hukuku kapsamında toplumsal dayanışma, herhangi bir yazılı belge niteliğinde olmamasına rağmen pazar satıcıları bu dayanışmaya özen göstermişlerdir. Bu kuralları göz ardı edenler ise pazarcılar tarafından kısmen de olsa birtakım cezalara maruz bırakılmıştır.

Sonuç

Sözlü hukuk, toplumsal düzenin sağlanması ve sosyal ilişkilerin düzenlenmesi için insanoğlunun meydana getirdiği kurallar bütünüdür. Temelde belli bir kültürel ve toplumsal değerlerin korunması adına teşekkül ettirilen bu hukuk kuralları, örf ve âdetlerimizden beslenerek sosyal hayatın her safhasında varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Bu bağlamda Muğla halk pazarlarına yansımış olan özel hukuk ile ilgili uygulamalara baktığımızda, borç verme ve alım-satım işlemlerinin senet olmadan söze dayanan karşılıklı bir güvene bağlı olduğu görülmektedir. Satıcılar, alım-satım işlemlerinde hak ve adalet kavramı ekseninde hareket ederek sözlü halk hukuku yansımalarının örneklerini sergilemişlerdir. Pazar satıcılarının pazarlama tekniklerinde ilgi çekmek için alıcının memnuniyetini göz önünde bulundurmaları, pazar ortamını şekillendiren değerlerin başında alıcıların olduğunu göstermektedir. Ayrıca pazar ortamında satıcılar arasında bir rekabet olmasına rağmen temelde sözlü hukukun bir sonucu olan toplumsal dayanışma ve yardımlaşmanın varlığı tespit edilmiştir. Geçmişten günümüze kadar süreklilik gösteren halk hukuku, kişilerin birbirlerine karşı sorumluluklarını yerine getirmelerini sağlamış ve böylelikle kişiler arası ilişkilerin sağlıklı bir şekilde devam etmesine katkı da bulunmuştur.

Kamu hukuku ile ilgili uygulamalar ise pazar satıcılarının kendi aralarında ve satıcı-alıcı ilişkileri açısından etkin bir rol oynamaktadır. Pazar satıcılarının, alışverişe gelen müşterilere daima samimi bir tavır sergilemesi toplumsal iletişim bağlarını kuvvetlendirmiştir. Pazar satıcılarının özellikle öğrencilere yardım ederek toplumsal yardımlaşmaya destek sağlamaları tamamen sözlü halk hukuku etkisinin bir yansımasıdır. Ancak sözlü halk hukukunun cezai yaptırımlarının pazarcılar arasında işlevinin yoğun olmaması toplumsal yapının değişimiyle paralellik gösterdiği tespit edilmiştir. Günümüzde iletişim araçlarının gelişmesi ve toplumsal ilişkilerin değişmesi ötekini düşünmeme gibi sonuçlara yol açmıştır. Bu gelişim ve değişimler, sosyal hayatın her safhasına yansıdığı gibi pazar ortamlarına da yansımıştır. Pazar satıcılarının ben merkezli düşünme örnekleri nadir de olsa gerek pazar satıcılarının geçmiş yıllara göre daha az dayanışma içinde olmaları, gerekse pazar kurallarını ihlal eden kişileri bireysel çıkarları doğrultusunda cezalandırmamaları toplum yapısının değişim ve gelişim göstermesinin bir sonucudur. Bu makale için örnek alınan Muğla halk pazarlarında, pazar satıcıları arasında bireylerarası ve toplumsal ilişkileri şekillendiren unsur, sözlü halk hukuku kuralları olmuştur. Muğla halk pazarlarında yapılan görüşmeler sonucunda satıcıların hem

kendi hem de alıcılarla olan ilişkilerinin güven ve hak üzerine temellendirildiğini söylememiz mümkündür. Gerek satıcılar gerekse alıcılar, birbirlerine karşı sorumluluklarının bilincinde olarak toplumsal dayanışma ve manevi desteği ön plana çıkarmışlardır.

Kaynakça

AKÇA, Bayram (2002). *Sosyal- Siyasal ve Ekonomik Yönüyle Muğla (1923- 1960)*. Ankara: Atatürk, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Araştırma Merkezi.

ARTUN, Erman (2008). *Türk Halkbilimi*. İstanbul: Kitabevi.

BAYAT, Fuzuli (2019). "Sosyo-Ekonomik Bağlı Pazar Folkloru". *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, C.2, S.2, s. 11-17.

BAYKARA, Tuncer (2020). "Pazarlar". *Pazar* (Ed. Emine Gürsoy Naskali). İstanbul: Kitabevi.

DEMİRTAŞ, Sezai. (2018) "Türk Halk Hukukunda Bir Ant (Yemin) Şekli Olarak Değnekten Atlama: Konya (Meram/Yatağan) Örneği". *Türk Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, S.12. s. 332-340.

DOĞAN, Nuh. (2008). "Toplumsal Katman Olarak Samsun Pazarcularının Dil Edimi Üzerine Toplum Dilbilimsel Bir İnceleme". *Uluslararası Sosyal Araştırmaları Dergisi*, Vol 1/2, s. 102- 113.

DURSUN, Aysun. (2011) "Dede Korkut Hikâyelerinde Halk Hukuku". *Turkish Studies*, Vol 6/4, s. 107- 122.

----- (2016). *Türk Halk Hukuku*. İstanbul: Ötüken.

DURSUN, Aysun & AKGÜN, Ceren (2020). "Sosyal ve Kültürel Bir Etkinlik Olarak Menteşe/Muğla Pazarları". *Pazar* (ed. Emine Gürsoy Naskali). İstanbul: Kitabevi.

EMİROĞLU, Kudret & AYDIN, Suavi (2003). *Antropoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

İŞIKTAÇ Yasemin. (1991). *Hukukun Kaynağı Olarak Örf ve Âdet Hukuku*. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

İNAN, Abdülkadir (1987). *Makaleler ve İncelemeler II*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

KARATAŞ, Hicran (2018). *Halk Hukuku Uygulamaları ve Sürgün Gelinler*. İstanbul: Doğu Kütüphanesi Yayınları.

KAYA, Mevlüt (2020). "Osmanlı Döneminde Trabzon Vilayetinde Pazarlar". *Pazar* (Ed. Emine Gürsoy Naskali). İstanbul: Kitabevi.

OĞUZ, Öcal vd. (2017). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Geleneksel Yayıncılık.

ÖNAL, Mehmet Naci. (2014) "Halk Hukukunun Dili". *VI Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildirileri*, Uludağ Üniversitesi 4-7 Aralık 2013, Bursa. C.2 s. 961-979.

TDK (2005). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

TUNÇEL, Harun. (2003). "Geleneksel Ticaret Mekânı Olarak Türkiye’de Haftalık Pazarlar", *Nature Sciences*, C. 4. S. 2. s. 35-52.

KAYNAK KİŞİLER					
Sıra No	Soyadı	Adı	Doğum Tarihi	Doğum Yeri	Eğitimi
1	Gökçeoğlu	Süleyman	1974	Muğla	İlkokul Mezunu
2	Kanyurdu	Aylin	1974	İzmir	İlkokul Mezunu
3	Kahraman	Adil	1968	Bingöl	Lise Mezunu
4	Bilgilerini paylaşmadı	Bilgilerini paylaşmadı	Bilgilerini paylaşmadı	Aydın	Bilgilerini paylaşmadı
5	Bilen	Ekrem	1971	Aydın	Ortaokul Mezunu
6	Gün	Gülkiye	1937	Muğla	Okur-yazar değil
7	Nakçi	Hamit	1989	Diyarbakır	İlkokul Mezunu
8	Bilgilerini paylaşmadı	Bilgilerini paylaşmadı	Bilgilerini paylaşmadı	Aydın	Bilgilerini paylaşmadı
9	Kaygusuz	Umut	1995	Tunceli	Lisans Öğrencisi
10	Özoktay	Bülent	1947	Nevşehir	Ortaokul Mezunu
11	Yıldırım	Necip Fahrettin	1991	Aydın	Ortaokul Mezunu
12	Öncü	Sultan	1972	Denizli	İlkokul Mezunu
13	Bilen	Sedat	1976	Aydın	Ortaokul Mezunu

14	Bilgilerini paylaşmadı	Bilgilerini paylaşmadı	1962	Antalya	Ortaokul Mezunu
15	Çetin	Ayşe	1987	Tokat	Lise Mezunu